

גמרא ברכות כ"ז:

תפלת הערב אין לה קבע.

מאי אין לה קבע?

אילימא דאי בעי מצלי פוליה ליליא, ליתגי תפלת הערב כל הלילה!

אלא מאי "אין לה קבע"?

כמאן דאמר תפלת ערבית רשות.

דאמר רב יהודה אמר שמואל: תפלת ערבית, רבן גמליאל אומר חובה, רבי יהושע אומר רשות.

אמר אביי: הלכה כדברי האומר חובה.

ורבא אמר: הלכה כדברי האומר רשות.

תנו רבנן:

מעשה בתלמיד אחד שפא לפני רבי יהושע,

אמר לו: תפלת ערבית רשות או חובה?

אמר ליה: רשות.

בא לפני רבן גמליאל,

אמר לו: תפלת ערבית רשות או חובה?

אמר לו: חובה.

אמר לו: והלא רבי יהושע אמר לי רשות.

אמר לו: המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש.

כשנכנסו בעלי תריסין, עמד השואל ושאל: תפלת ערבית רשות או חובה?

אמר לו רבן גמליאל: חובה.

אמר להם רבן גמליאל לחכמים: כלום יש אדם שחולק בדבר זה?

אמר ליה רבי יהושע: לאו.

אמר לו: והלא משמך אמרו לי רשות!

אמר ליה: יהושע, עמוד על רגליך ונעידו בדך!

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: אלמלא אני חי והוא מת, יכול החי להכחיש את המת. ועכשיו

שאיני חי והוא חי, היאך יכול החי להכחיש את החי?

היה רבן גמליאל יושב ודורש, ורבי יהושע עומד על רגליו. עד שרננו כל העם ואמרו לחוצפית

התורגמן: עמוד! ועמד.

אמרי: עד כמה נצערין ונזיל?

בראש השנה אשתקד צעריה, בבכורות במעשה דרבי צדוק צעריה, הקא נמי צעריה! תא ונעבריה!

מאן נוקים ליה?

נוקמיה לרבי יהושע? בעל מעשה הוא;

נוקמיה לרבי עקיבא? דילמא עניש ליה, דלית ליה זכות אבות;

אלא נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה, דהוא חכם, והוא עשיר, והוא עשירי לעזרא.

הוא חכם, דאי מקשי ליה מפרק ליה;

והוא עשיר, דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר, אף הוא אזל ופלח;

והוא עשירי לעזרא, דאית ליה זכות אבות, ולא מצי עניש ליה.

אתו ואמרו ליה: ניחא ליה למר דליהוי ריש מתיבתא?

אמר להו: איזיל ואימליך בְּאִינְשֵׁי בֵּיתִי.

אזל ואמליך בדביתהו.

אמרה ליה: (כ"ח.) דלמא מעברין לך?

אמר לה: [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר.

אמרה ליה: לית לך חיוורתא.

ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה. אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיוורתא. היינו

דקאמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבועים שנה, ולא בן שבועים שנה.

תנא: אותו היום סלקוהו לשומר הפתח, ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס.

שנה רבן גמליאל מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו כבור, לא יכנס לבית המדרש.

ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי.

אמר רבי יוחנן: פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן;

חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי, וחד אמר שבע מאה ספסלי.

הוה קא חלשא דעתיה דרבן גמליאל, אמר, דלמא חס ושלום מנעתי תורה מישראל?

אחזו ליה בחלמיה חצבי חינורי דמליין קטמא.

ולא היא, התיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה.

תנא: עדיות בו ביום נשנית. וכל היכא דאמרינן בו ביום, ההוא יומא הוה. ולא היתה הלכה שהיתה

תלויה בבית המדרש שלא פירשוה.

ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת,

דתנן: בו ביום, בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש, אמר להם: מה אני לבא בקהל?

אמר לו רבן גמליאל: אסור אתה לבא בקהל.

אמר לו רבי יהושע: מותר אתה לבא בקהל.

אמר לו רבן גמליאל: והלא כבר נאמר: {דברי הימים ב כ"ג:י"ט} לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'.

אמר לו רבי יהושע: וכי עמון ומואב במקומן הו יושבין? כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל

האומות, שנאמר: {ישעיהו י"י:ג} ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד פאביר

יושבים. וכל דפריש, מרובא פריש.

אמר לו רבן גמליאל: והלא כבר נאמר: {ירמיהו מ"ט:ו} ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם

ה' וכבר שבו.

אמר לו רבי יהושע: והלא כבר נאמר: {עמוס ט':י"ד} ושבתתי את שבות עמי ישראל, ועדיין לא

שבו. מיד התירוהו לבא בקהל.

אמר רבן גמליאל, הואיל והכי הוה, איזיל ואפיסיה לרבי יהושע.

כי מטא לביתיה, חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן.

אמר לו: מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה.

אמר לו: אוי לו לדור שאתה פרנסו, שאי אתה יודע בצערן של תלמידי חכמים, במה הם

מתפרנסים ובמה הם נזונים.

אמר לו: נעניתי לך, מחול לי!

לא אשגח ביה.

עשה בשביל כבוד אבא!

פייס.

אמרו: מאן ניזיל ולימא להו לרבנן?

אמר להו ההוא כובס : אָנָא אָזילָנָא.
 שְׁלַח לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְבִי מְדַרְשָׁא : מֵאן דְּלָבִישׁ מְדָא יִלְבֹּשׁ מְדָא, וּמֵאן דְּלָא לָבִישׁ מְדָא יִימַר לֵיהּ
 לְמֵאן דְּלָבִישׁ מְדָא : שְׁלַח מְדָד וְאָנָא אֶלְבָּשִׂיהּ!
 אָמַר לְהוּ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבְּנֵי : טְרוּקוּ גְלִי, דְּלָא לִיתוּ עֲבָדֵי דְרַבְּנֵי גְמִלְיָאֵל וּלְצַעְרוּ לְרַבְּנֵי.
 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ : מוּטָב דְּאִיקוּם וְאִיזִיל אָנָא לְגַבֵּי־הוּ.
 אֲתָא, טְרַף אַבְבָּא, אָמַר לְהוּ : מְזָה בְּנֵי מְזָה יָזָה, וְשְׂאִינוּ לֹא מְזָה וְלֹא בְּנֵי מְזָה יִמְזָה לְמְזָה בְּנֵי מְזָה
 מִימֵידָּ מִי מְעָרָה וְאֶפְרָדָּ אֶפְרָ מְקָלָה.
 אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא : רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, נִתְפַּיִסְתָּ? כְּלוּם עָשִׂינוּ אֵלָּא בְּשָׁבִיל כְּבוֹדָדָּ? לְמַחַר אָנִי וְאַתָּה
 נִשְׁפָּיִם לְפָתְחוּ.
 אָמְרִי, הִיכִי נַעֲבִיד?
 נַעֲבִירֵיהּ? גְּמִירִי : מַעֲלִין בְּקִדְשׁ וְאִין מוֹרִידִין.
 נְדְרוּשׁ מֵר חֲדָא שְׁבַתָּא וּמֵר חֲדָא שְׁבַתָּא? אֲתֵי לְקִנְאוּיִי!
 אֵלָּא לְדְרוּשׁ רַבְּנֵי גְמִלְיָאֵל תְּלַתָּא שְׁבַתֵּי, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנֵי עֲזַרְיָה חֲדָא שְׁבַתָּא. וְהִינֵינוּ דְאָמַר מֵר : שְׁבַת
 שְׁל מִי הִיְתָה? שְׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנֵי עֲזַרְיָה הִיְתָה.
 וְאוֹתוֹ תְּלַמִּיד, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּנֵי יוֹחָאי הָוָה.

ראב"ן ברכות סימן קסט

תנו רבנן מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע א"ל רבי תפילת ערבית רשות או חובה וכו'
 [פרי"ח] נקטינן מרבותינו שמה שאמר ר' יהושע רשות (פרי"ח) במקום שלא נהגו להתפלל כלל ואותו
 תלמיד הוא שלא דיקדק וכששאל רבן גמליאל כלום יש אדם חולק בדבר זה השיבו ר' יהושע לאו
 מפני שהיה אומר בדעתו שגם רבן גמליאל מודה שהיא רשות וכיון ששמע שהורה לחובה חזר בו
 וסמך בזה שאמרו [ר"ה כ"ה א] אם באין אנו לדון אחר רבן גמליאל צריכין אנו לדון אחר כל ב"ד
 שעמד מימות משה ולא עוד אלא שר' יהושע לא הורה רשות אלא במקום שלא נהגו להתפלל תפלת
 הערבית [כלל], ולפיכך אמר ר' יהושע שלא אמר שהוא רשות וח"ו שכפר כי ב[דעתו אמר שלא
 אמרתי לו [שהוא] רשות לגמרי אפי' במקום שנהגו כי דכ"ע במקום שנהגו (שלא לעשות כלל)
 [נעשית עליהן חובה] והתלמיד הוא שלא דיקדק (עליהן חובה)
 והאידינא פשט דבר זה ונהגו כל ישראל ונעשית חובה דהא רב דאסיק לקמן [לי ב] (ולפי' א"ר
 יהושע שלא אמר שהוא רשות) אם טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין
 מקדשין את החודש (רשות ח"ו שכפר בו שלא על) בלילה אלא ביום ש"מ דאי טעה בזולתי ר"ח
 כגון בשבתות ויו"ט מחזירין אותו כמו בתפילת חובה.

רש"י מסכת בכורות דף לו עמוד א

אילמלי אני חי והוא מת - הייתי יכול להכחיש ולומר לא אמרתי.
 היאך יכול החי להכחיש את החי - ודאי כך אמרתי וחוזרני בי.

תוספות מסכת בכורות דף לו עמוד א

היאך החי יכול להכחיש החי - כלומר סבור הייתי להעלים ואיני יכול ובקונטי' פירש דודאי כך
 אמרתי וחזרתי בי וא"א כן דבפרק תפלת השחר (ברכות דף כז:) פסק שם הלכה כמותו.

ירושלמי ברכות ד, א	בבלי ברכות כז ב - אוקספורד 366
<p>ומעשה בתלמיד אחד שבא ושאל את רבי יהושע תפלת הערב מהו</p> <p>א"ל רשות</p> <p>בא ושאל את ר"ג תפלת הערב מהו</p> <p>א"ל חובה</p> <p>א"ל והא רבי יהושע אמר לי רשות</p> <p>א"ל למחר כשאכנס לבית הוועד עמוד ושאל את ההלכה הזאת למחר עמד אותו תלמיד ושאל את ר"ג תפלת הערב מהו</p> <p>א"ל חובה א"ל</p> <p>והא ר' יהושע אמר לי רשות</p> <p>אמר ר"ג לר' יהושע את הוא אומר רשות</p> <p>א"ל לאו</p> <p>א"ל עמוד על רגליך ויעידו בך</p> <p>והיה ר"ג יושב ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו עד שריננו כל העם ואמרו לרבי חוצפית המתורגמן הפטר את העם אמרו לרבי זינן החזן אמור התחיל ואמר התחילו כל העם ועמדו על רגליהם ואמר לו [נחום ג יט] כי על מי לא עברה רעתך תמיד</p> <p>הלכו ומינו את ראב"ע בישיבה בן שש עשרה שנה ונתמלא כל ראשו שיבות</p> <p>והיה ר"ע יושב ומצטער ואמר לא שהוא בן תורה יותר ממני אלא שהוא בן גדולים יותר ממני אשרי אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתד במי להיתלות בה וכי מה היתה יתידתו של ראב"ע שהיה</p>	<p>ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע ומנו ר' שמעון בן יוחאי אמ' לו תפלת ערבית רשות או חובה</p> <p>אמ' לו ר' יהושע רשות</p> <p>בא לפני רבן גמליאל אמ' לו תפלת ערבית רשות או חובה אמ' לו חובה</p> <p>אמ' לו והלא שאלתי את ר' יהושע ואמ' לי רשות אמ' לו המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו בעלי תריסין לבית המדרש עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה אמ' לו ר"ג חובה</p> <p>אמ' להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שחולק עלינו בדבר הזה</p> <p>אמ' לו ר' יהושע לאו</p> <p>אמ' לו והלא משמך אמרו לי שאתה אמרת רשוי יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך</p> <p>עמד ר' יהושע על רגליו ואמ' אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי היאך החי יכול להכחיש את החי</p> <p>היה ר"ג יושב ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שריננו כל העם ואמרו לו לחוצפית התורגמן עמוד ועמד</p> <p>אמרי כמה ניצעריה וניזיל אתא ראש השנה אשתקד וצעריה אתא בבכורות וצעריה משוי מעשה דר' צדוק הכא נמי קא מצער ליה כולי האי ליצעריה וליזיל תו ונעבריה</p> <p>מאן נוקים לר' יהושע הוה ליה בעל מעשה נוקמיה לר' עקיבה דילמ' עניש ליה דלית ליה זכות אבות</p> <p>נוקמיה לר' אלעזר בן עזריה דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא דהו חכם דאי מקשו ליה מפריק והוא עשיר דאי מפלח הוא מפלח נמי כוותיה לבי ק[[י]סר והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצוי עניש ליה</p> <p>אמרו ליה ניחא למר דליהוי ריש מתיבתא אמ' להו איזיל ואימליך באינשי בתאי</p>

<p style="text-align: center;">דור עשירי לעזרא</p> <p style="text-align: center;">וכמה ספסלין היו שם רבי יעקב בר סיסי אמר שמונים ספסלין היו שם של תלמידי חכמים חוץ מן העומדים לאחורי הגדר רבי יוסי ב"ר אבון אמר שלש מאות היו שם חוץ מן העומדים לאחורי הגדר כיי [דף לג עמוד א] דתנינן תמן ביום שהושיבו את ראב"ע בישיבה תמן תנינן זה מדרש דרש ראב"ע לפני חכמים בכרם ביבנה וכי כרם היה שם אלא אלו תלמידי חכמים שהיו עשויין שורות שורות ככרם</p>	<p>אזל אימלך בה אמרה ליה דביתהו דילמא מעברין לך אמי ליה גמירי מעלין בקדש ולא מורידין. דילמא עניש לך אמרי אינשי לישתמיש איניש יומא חד במאן יקרא ולמחר ליתבר. והא לית לך חירותא איתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמניסר דרי חירותא כבר שבעין שנין והינו דתנן א"ר אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא אמי בן שבעים. תאנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח וניתנה רשוי לתלמידים ליכנס שהיה ר"ג מכריז כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש. ור' אלעזר בן עזריה דרש לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואפי' שלא לשמה שמתוך שלא בא לשמה. וההוא יומא איתוספו כמה ספסלי בבית המדרש. א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן. חד אמ' איתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמ' שבע מאה ספסלי. הוה קא חלש' דעתיה דר"ג אמ' דילמא חס ושלום מנעי תורה מישראל אחזיאו ליה בחלמי' חצבי חיוריי דמליאן סריקאתא. ולא היא אלא דליתובי דעתיה אחזיאו לי. תאנא עדויות בו ביום תקנום. וכל היכא דאמרי' בו ביום ההוא יומא הוה. ולא היתה הלכה שתלויה בבית המדרש שלא פירשוה. ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש בו ביום. עמד יהודה גר עמוני לפנייהם בבית המדר' אמ' להם מה אני לבוא בקהל אמי' לו ר"ג אסור אתה אמי' לו ר' יהושע מותר אתה. אמי' לו ר"ג והלא כבר נאמר לא יבוא עמוני ומואבי בקהל יי.</p>
--	---

<p>מיד הלך לו ר"ג אצל כל אחד ואחד לפייסו בביתו אזל גבי רבי יהושע אשכחיה יתיב עביד מחטין א"ל אילין את חיי א"ל ועד כדון את בעי מודעי אוי לו לדור שאתה פרנסו א"ל נענית לך ושלחון גבי ראב"ע חד קצר ואית דמרין ר"ע הוה א"ל מי שהוא מזה בן מזה יזה מי שאינו לא מזה ולא בן מזה יימר למזה בן מזה מימך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל נתרציתם אני ואתם נשכים לפתחו של ר"ג אעפ"כ לא הורידוהו מגדולתו אלא מינו אותו אב בית דין :</p>	<p>אמ' לו ר' יהושע וכי עמוני ומואבי במקומן הן יושבין והלא כבר עלה סנחרי' מלך אשור ובלבל את כל האומות שנא' ואסיר גבולות עמים ועתידותי' שוסיתי' וכל דפריש מרובא פריש' אמ' לו רבן גמליאל והלא כבר נאמ' ושבתי את שבות בני עמון וכבר שבו אמ' לו ר' יהושע והלא כבר נאמ' ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו אלא דהדרי' מיד התיירוהו לבוא בקהל' אמ' רבן גמליאל איקום השתא ואיפייסיה לר' יהושע. אזל חזינהו לאשייתא דביתיה דמשחרן אמ' מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה אמ' לו אוי לו לדור שאתה פרנסו ואוי לה לספינה שאתה קברניטה שאין אתה יודע בצערן של תלמידי חכמים במה הם עוסקי' ובמה הן ניזונין. אמ' לו נענית לך מחול לי. לא אשגח ביה: עשה בשב"י כבוד אבא איפייס' שלח להו ר' יהושע לבית המדרש מאן דלביש מדה ילבש מדה ומאן דלא לביש מדה יימר למאן דלביש מדה שלח מדך ואנא אלבשיניה: אמ' להו ר' עקיבה טרוקו גלי דלא ליתו עבדיה דר"ג וליצער להו לרבנן אדהכי טרף ר' יהושע אדשא לבי מדרשא: אמ' להו מזה בן מזה יזה לא מזה ולא בן מזה יימר למזה בן מזה מימך מי מערה ואפרך אפר מקלה. שלח ליה ר' עקיבה לר' יהושע ר' יהושע נתפיסת כלום עשינו אלא לכבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו ~ היכי נייעביד נייעברוה לר' אלעזר בן עזריה גמירי מעלין בקדש ולא מורדין דריש מר שבתא ומר שבתא אתו לאיקנויי אפי' הכי לא נעברוה לר' אלעזר בן עזריה הוה דריש ר"ג תרי שבי ור' אלעזר חדא שבתא: והינו דאמ' מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה :</p>
---	--